

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

**Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
Β΄ Λυκείου**

Θεματική ενότητα:

Σοφοκλέους, «Αντιγόνη»: Εισαγωγή στο αρχαίο ελληνικό θέατρο, το δράμα και την τραγωδία

Τίτλος:

«Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της Αντιγόνης του Σοφοκλή σε περιβάλλον Wiki»

Συγγραφή: ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΛΚΑΣ

Εφαρμογή: ΟΛΓΑ ΤΣΑΝΤΣΑΝΟΓΛΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή σε περιβάλλον Wiki

Εφαρμογή σεναρίου

Όλγα Τσαντσάνογλου

Δημιουργία σεναρίου

Λάμπρος Πόλκας

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Από 07-10-2013 έως 29-10-2013

Σχολική μονάδα

Ιδιωτικό Λύκειο «Αριστοτέλειο Κολλέγιο» Θεσσαλονίκης

Διδακτική / θεματική ενότητα

Σοφοκλέους, «Αντιγόνη»: Εισαγωγή στο αρχαίο ελληνικό θέατρο, το δράμα και την αρχαία ελληνική τραγωδία

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Ι. Φιλολογικής Ζώνης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Νεοελληνική Γλώσσα

Χρονική διάρκεια

7 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής

Εκτός σχολείου: σπίτι

II. Εικονικός χώρος: Wiki του μαθήματος

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ο διδάσκων θα πρέπει:

- Να έχει συστηματική γνώση της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή στο σύνολό της και να μπορεί να εποπτεύει το περιεχόμενο και τη μορφή της επαρκώς.
- Να γνωρίζει ζητήματα που αναφέρονται στην πρόσληψη της «Αντιγόνης» στη νεότερη και σύγχρονη γραμματεία και, ειδικότερα, στο θέατρο.
- Να διαθέτει προηγούμενη εμπειρία στον συντονισμό και τη διαχείριση της συνεργατικής παραγωγής λόγου στο περιβάλλον Wiki.
- Να έχει στοιχειώδεις γνώσεις επεξεργασίας βίντεο και διαχείρισής του στο διαδίκτυο και στα περιβάλλοντα Web 2.0.

Ο μαθητής θα πρέπει:

- Να κατέχει γενικές εισαγωγικές γνώσεις για το αρχαίο ελληνικό θέατρο, το δράμα και, ειδικότερα, την τραγωδία.
- Να έχει αφομοιώσει τα περιεχόμενα της ενότητας «Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης» του σχολικού εγχειριδίου «Έκφραση - Έκθεση» Β΄ Λυκείου.
- Να είναι σε θέση να συντάσσει κείμενα σε δομημένες παραγράφους.
- Να έχει προηγούμενη εμπειρία στη συνεργατική παραγωγή λόγου στο περιβάλλον Wiki και να μπορεί να διαχειρίζεται ιστοσελίδες του διαδικτύου.

Υποδομές - πόροι:

Στο εργαστήριο πληροφορικής: ένας κεντρικός εξυπηρετητής (*server*) του εκπαιδευτικού, με τον οποίο συνδέονται -μέσω τοπικού δικτύου (*LAN*)- έξι υπολογιστικοί σταθμοί της εργασίας των μαθητών. Όλοι οι υπολογιστές (με λειτουργικό σύστημα Windows XP) έχουν -μέσω του διαδικτύου- πρόσβαση στο Wiki του μαθήματος (<http://antigoni-b1.wikispaces.com>) με προσωπικούς λογαριασμούς (*User ID & Password*).

Στη σχολική τάξη: υπολογιστής με σύνδεση στο διαδίκτυο και διαδραστικός πίνακας.

Στο σπίτι: προσωπικοί υπολογιστές των μαθητών με πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Λάμπρος Πόλκας: «Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή σε περιβάλλον Wiki», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Β΄ Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό, οι μαθητές παρακολουθούν πρώτα ολόκληρη βιντεογραφημένη θεατρική παράσταση της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή, με σκοπό, προτού διδαχτούν συστηματικά τη σχετική τραγωδία από το αρχαίο κείμενο, να γνωρίσουν εποπτικά και με παραστατικό τρόπο την υπόθεση του έργου συνολικά, καθώς και βασικά στοιχεία του περιεχομένου και της μορφής του. Παράλληλα, το σενάριο αποτελεί μια πρώτη δοκιμαστική εφαρμογή θεωρητικών γνώσεων που κατέχουν οι μαθητές σχετικά με το αρχαίο θέατρο, με το δράμα και με αντιπροσωπευτικά -κατά ποσόν και, κυρίως, κατά ποιόν- μέρη της αρχαίας τραγωδίας. Στη συνέχεια, οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες παρακολουθούν τμήματα της βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της

«Αντιγόνης» και ασκούνται στη συνεργατική παραγωγή λόγου στο περιβάλλον Wiki ως προς τέσσερα μέρη της βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης: α) τον τρόπο δραματοποίησης του μύθου β) το ήθος - χαρακτήρα των ηθοποιών γ) τις ιδέες - διανοήματα του έργου και δ) τις εφαρμοσμένες στη βιντεογραφημένη παράσταση εκδοχές της *όψεως* (σκηνοθεσία, σκηνικά, κοστούμια, κτλ). Τελικό προϊόν των συνεργατικών δραστηριοτήτων των μαθητών στο περιβάλλον του Wiki είναι η δημιουργία μιας παρουσίασης της βιντεογραφημένης παράστασης της «Αντιγόνης» στο Wiki με έμφαση στα τέσσερα προηγούμενα μέρη της. Η παρουσίαση - κριτική δημοσιεύεται στο ιστολόγιο της τάξης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο, το σενάριο δίνει έμφαση στην *επιτελεστική διάσταση* “performance” της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή, στο βαθμό που το συνταγμένο κείμενό της προοριζόταν τόσο για ακρόαση όσο και, κυρίως, για παράσταση (Halleran, 2005 / Wiles, 2009: 15-18). Ο «παραστασιακός» λόγος της αρχαίας τραγωδίας, στη συγκεκριμένη περίπτωση της «Αντιγόνης», συναρτάται άμεσα με τη διαφορετική, ανάλογα με τον χρόνο και τον χώρο, πρόσληψή της από το κοινό (Steiner, 2001 / Mee & Foley, 2011). Η θεατρική πρόσληψη της «Αντιγόνης» είναι μία από τις επιτελεστικές της εκδοχές, με την οποία έρχονται σε επαφή μέσω του προκείμενου σεναρίου οι μαθητές.

Το ίδιο, εξάλλου, το έργο του Σοφοκλή διαθέτει εξαιρετικά ευλόγιστο δυναμισμό, ώστε να μπορεί να διαβαστεί για διαφορετικούς σκοπούς και από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Τα ερωτήματα που θέτει επιτρέπουν διαφορετικές απαντήσεις κάθε φορά που το προσεγγίζουμε, καθώς ο στόχος του Σοφοκλή είναι να διερευνήσει το νόημα της θνητότητας, αφενός, και του ανθρώπινου, αφετέρου, μέσα στον αλληλεξαρτώμενο κόσμο των θεών, της πόλης και της φύσης (Segal, 1995: 15).

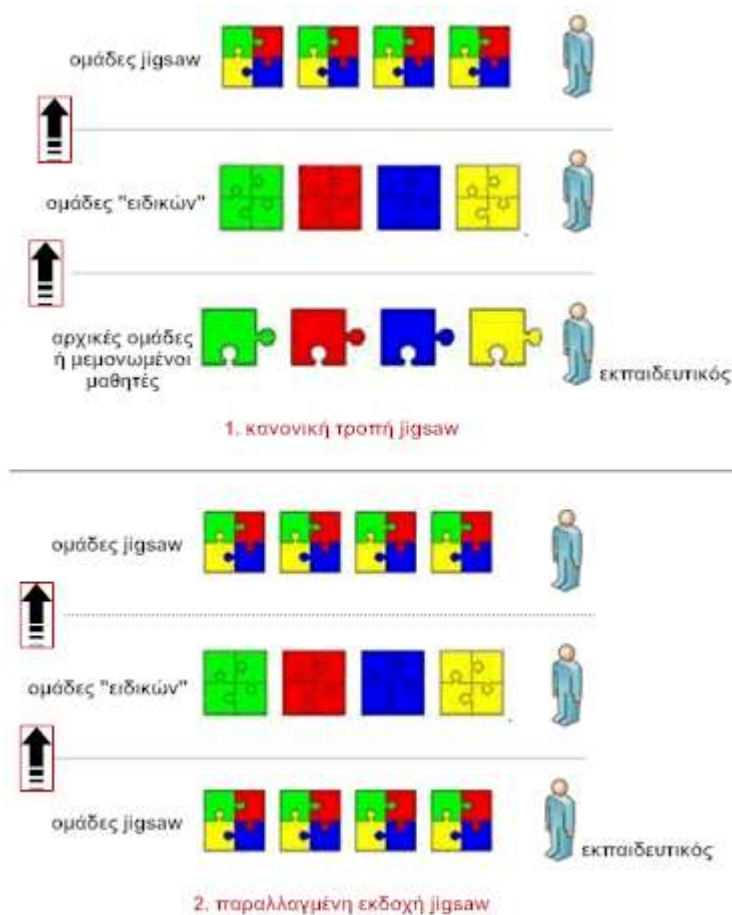
Η σημασία της «Αντιγόνης», στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν αποβλέπει στην

αναπαραγωγή και την μετάδοση ενός μυθολογικού υλικού, αλλά στην ανάλυση και την ερμηνεία του με την παρουσίαση κινήτρων δράσης και επικαιρικού προβληματισμού (Ιακώβ, 1998: 62). Για τους μαθητές, κατ' επέκταση, η «Αντιγόνη» είναι ένα παραδειγματικό έργο “play”, με το οποίο μπορούν να δοκιμάσουν ελεύθερα τα όρια και τα σύνορα της δικής τους συμπεριφοράς, καθώς επίσης των σχέσεών τους με τους άλλους και τον κόσμο γενικότερα.

Σε αυτό το ερμηνευτικό πλαίσιο, αν «το συνολικό νόημα έργου διαμορφώνεται και ενεργοποιείται στο σημείο της πρόσληψής του» (Martindale, 1993: 3), υποκινώντας διαφορετικές και συνάμα υπεύθυνες ανταποκρίσεις από την πλευρά του αναγνώστη (Rosenblatt, 1978: ix), η θεατρική του πρόσληψη, με διάμεσο πόρο το βίντεο, προϋποθέτει τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με τρόπον ώστε να επιτευχθεί η κατάλληλη ανταπόκριση των μαθητών και ως θεατών (Teasley & Wilder, 1997: 48). Η συνεργασία τους στην παραγωγή λόγου, όσον αφορά αντιπροσωπευτικά μέρη της «παραστασιακής» εκδοχής της τραγωδίας, είναι μια εισαγωγική πρόσκληση ενίσχυσης της επικείμενης κριτικής τους ανάγνωσης μέσω της προηγούμενης ενεργητικής θέασης.

Ως προς τις στρατηγικές μάθησης, στο σενάριο εφαρμόζεται το σχήμα της *συνεργατικής μάθησης με την υποστήριξη του υπολογιστή* “Computer Supported Collaborative Learning” -από τα πιο πρόσφατα ερευνητικά παραδείγματα για την προαγωγή της συνεργατικής γνώσης, την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων και διερεύνησης, και την καλλιέργεια σύνθετης σκέψης των μαθητών με τη βοήθεια των ΤΠΕ (Dillenbourg, 1999 / Stahl et al. 2006). Εφαρμόζεται, ειδικότερα, παραλλαγμένη η μαθησιακή στρατηγική της *συνεργατικής συναρμολόγησης* “jigsaw method” (Aronson & Patnoe, 1997). Για λόγους οικονομίας χρόνου, στο σενάριο οι ομάδες των «ειδικών» μαθητών δε σχηματίζονται καθ' οδόν, όπως ισχύει στην κανονική τροπή jigsaw, αλλά αναλαμβάνονται εξαρχής με ρόλους στις ομάδες (παραλλαγμένη εκδοχή) [Εικόνα 1]:

Εικόνα 1: Κανονική τροπή (1) και παραλλαγμένη εκδοχή (2) της στρατηγικής jigsaw

Λαμβάνονται, τέλος, υπόψη στο προκείμενο σενάριο οι σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της παραγωγής γραπτού λόγου, σύμφωνα με τις οποίες το γράψιμο θεωρείται δυναμική και όχι στατική διαδικασία (Κουτσογιάννης, 1998: 19-20, 68). Αυτό σημαίνει ότι τα κείμενα που συντάσσουν οι μαθητές δε θεωρούνται οριστικά, τελειωμένα προϊόντα που γράφονται άπαξ, αλλά μπορούν να επανελέγχονται και να βελτιώνονται μέσα από τις διαδικασίες της επαναγραφής και αναθεώρησης με βάση τις διορθώσεις/υποδείξεις όχι μόνο του εκπαιδευτικού, αλλά και των ίδιων των μαθητών.

Στο πλαίσιο του σεναρίου, ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως υποστηρικτής - εμπυχωτής της μάθησης, που βοηθάει στην ταχύτερη πνευματική ωρίμανση των μαθητών (*ζώνη της εγγύτερης ανάπτυξης*), ενθαρρύνει και δημιουργεί κίνητρα, ως μέλος, αφενός, των ομάδων, που διατυπώνει ισότιμα την άποψή του, ως σύμβουλος, αφετέρου, και «τρίτος» αναγνώστης, που είναι διαρκώς διαθέσιμος για υποστήριξη και συμβουλές.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να εμβαθύνουν οι μαθητές σε βασικές έννοιες και μέρη (*κατά ποσόν και κατά ποιόν*) της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, παρακολουθώντας τον εφαρμοσμένο μετασχηματισμό τους σε μια σύγχρονη βιντεογραφημένη θεατρική παράσταση της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή.
- Να προβληματιστούν σε θεμελιώδεις, θεματικούς και ιδεολογικούς, άξονες της σχετικής τραγωδίας, που αναφέρονται: στη διαμάχη ανάμεσα στο γραπτό δίκαιο των ανθρώπων και το άγραφο εθιμικό των θεών· στις σύνθετες διαπλοκές ανάμεσα στην οικογένεια - οίκο και στη δημόσια - πολιτική ζωή· στον συγκρουσιακό ρόλο των φύλων και των ηλικιών· στην αντιπαλότητα, με τα συνεπακόλουθά της, ανάμεσα στους φορείς της αδυναμίας και της δύναμης.
- Να συγκρίνουν τις προηγούμενες θεμελιώδεις αρχές με τη σημερινή πραγματικότητα και τα προσωπικά τους βιώματα, αναστοχαζόμενοι τη διαχρονική τους παρουσία, την εξαφάνιση ή και τη μετάλλαξή τους.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι το διαχρονικό νόημα της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας δεν είναι ούτε σταθερό ούτε αυταπόδεικτο, αλλά ότι εξαρτάται από τις διαφορετικές χρονικές στιγμές πρόσληψής της από το κοινό, που το αναπαριστάνει και το διασκευάζει/μεταφράζει, για να εκφράσει δικές του ανάγκες και αξίες.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να εφαρμόζουν οι μαθητές σχετικές με την αρχαία ελληνική τραγωδία έννοιες και ορολογία, τις οποίες γνώρισαν στην Εισαγωγή του σχολικού τους εγχειριδίου.
- Να ασκηθούν στην ακρόαση και τη θέαση του μεταφρασμένου «παραστασιακού» λόγου της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας.
- Να προσλάβουν τον μεταφρασμένο «παραστασιακό» λόγο του έργου ως δημιουργική διαδικασία εμπλουτισμού του πρωτότυπου λόγου με νέα στοιχεία, που το ενισχύουν και το αναδεικνύουν εξασφαλίζοντας έτσι την επιβίωσή του.
- Να ενισχύσουν τις δεξιότητές τους στη συνεργατική, προφορική και γραπτή, έκφραση των προσωπικών τους απόψεων με αφορμή ιστορικά, πολιτιστικά, ιδεολογικά και θεατρικά ζητήματα της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες κριτικής ανάγνωσης των οπτικών ισοδυνάμων των γραπτών κειμένων αξιοποιώντας πόρους της κινούμενης εικόνας.
- Να επιλέγουν, να συνδυάζουν και να αξιολογούν στοιχεία από εικονιστικές και κειμενικές πηγές πληροφόρησης.
- Να ασκηθούν στη συνεργατική παραγωγή λόγου δουλεύοντας σε ομάδες και αξιοποιώντας εργαλεία και υπηρεσίες του διαδικτύου και του Web 2.0.
- Να επεξεργάζονται και να συνθέτουν πληροφορίες τις οποίες να μπορούν να εμπλουτίζουν, να βελτιώνουν και να αναθεωρούν μέσω του διαλόγου και της «αλληλοδιόρθωσης».
- Να προβληματιστούν για τον τεχνητό, ιστορικά και κοινωνικοπολιτισμικά προσδιορισμένο, χαρακτήρα των ψηφιακών μέσων.

Διδακτικές πρακτικές

Με τις διδακτικές πρακτικές στις οποίες εμπλέκονται οι μαθητές στο προκείμενο σενάριο, επιδιώκεται:

- Η ενίσχυση και βελτίωση των δεξιοτήτων τους στο συνεργατικό γράψιμο.
- Η καλλιέργεια της ικανότητάς τους στη δομημένη γραφή, που βασίζεται σε προηγούμενη, αναλυτική και συστηματική, οπτική παρατήρηση.
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής επεξεργασίας και παρουσίας του υλικού το οποίο παρατηρούν, συλλέγουν, καταγράφουν και δημοσιεύουν.
- Η θετική στάση απέναντι στη γνώμη και την κριτική των άλλων.
- Η ενίσχυση της αναγνωστικής τους αυτοπεποίθησης και προσληπτικής δεξιότητάς τους όσον αφορά τα «υψηλά» νοήματα των κλασικών κειμένων.
- Η βελτίωση της ικανότητάς τους στην κατάλληλα εστιασμένη διαχείριση υβριδικών μέσων παρουσίασης, όπως το βίντεο, ενόψει της παραγωγής μαθησιακού έργου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο αφορμάται από το διαπιστωμένο γεγονός ότι στα μαθήματα Γενικής Παιδείας οι μαθητές της Β΄ Λυκείου, εξαιτίας του εξεταστικοκεντρικού φόρτου εργασιών τους στις Κατευθύνσεις, αδιαφορούν. Ειδικότερα, η διδασκαλία αρχαιογνωστικών μαθημάτων, όπως η «Αντιγόνη» του Σοφοκλή, προσεγγίζεται κειμενοκεντρικά και λογοκεντρικά και πολύ λίγο ως δραματικό υλικό (Παπάζογλου, 2001: 143). Η πρώτη θεώρηση περιθωριοποιεί τη θεατρική διάσταση του κειμένου, αντιμετωπίζοντάς το ως λογοτεχνικό και, γενικότερα, ως γραμματειακό είδος. Η δεύτερη, η λογοκεντρική, συμπληρώνοντας την πρώτη, θεωρεί ότι η θεατρική παράσταση και η ζωντανή παρουσία του ηθοποιού και του θεατή αποτελούν συμπλήρωμα μόνο ή ατελές υποκατάστατο του γραπτού κειμένου και του αναγνώστη. Όπως έχει επισημανθεί (Μιχελάκης, 2008: 624), στη δεύτερη περίπτωση υπόκειται «η μεταφυσική της απουσίας, η οποία προτάσσει την υπεροχή του γραπτού

λόγου έναντι του προφορικού, του κειμένου έναντι του θεάματος, του δράματος έναντι της παράστασης, του μέρους που επιβιώνει αναλλοίωτο έναντι εκείνου που χάνεται ως εφήμερο».

Οι ισχύουσες αυτές θεωρήσεις/προσεγγίσεις, μεταφέροντας στη διδασκαλία ενός μαθήματος γενικής παιδείας πρακτικές του αφυδατωμένου αρχαιοκεντρισμού της θεωρητικής κατεύθυνσης, παραγνωρίζει καταστατικές αρχές του αρχαίου δράματος, όπως αυτή της υποκριτικής εκτέλεσης - παράστασής του μπροστά σε κοινό, στερώντας από τους μαθητές τη δυνατότητα να απολαύσουν το έργο και, παράλληλα, βλέποντάς το, να το κρίνουν παίρνοντας θέση για τις ιδέες, τις φόρμες και τις αξίες του. Στην αποκατάσταση αυτού του ζητήματος αποσκοπεί με τις προτεινόμενες δραστηριότητες το σενάριο αυτό.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η περιθωριοποιημένη χρήση της «παραστασιακής» πρόσληψης της «Αντιγόνης» στη διδασκαλία υποβάλλεται, καταρχάς, από το διδακτικό εγχειρίδιο, το οποίο μόνο στο τέλος της [Εισαγωγής](#) αναφέρει, σε μία σύντομη παράγραφο, την επίδραση που άσκησε η αρχαιοελληνική τραγωδία στο νεότερο θέατρο, και η οποία παρουσιάζεται, εντελώς αποσπασματικά, στο [Επίμετρο](#) με τις *Αντιγόνες* του Ανουίγ και του Μπρεχτ. Όσο για τις εικόνες, που εμφανίζονται περιοδικά στο διδακτικό εγχειρίδιο, στον βαθμό που δε συνοδεύονται από συγκεκριμένες πληροφορίες των παραστάσεων από τις οποίες προέρχονται, διακοσμούν απλώς τα κείμενα. Ύστερα, στις σχετικές [Οδηγίες](#) διδασκαλίας για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο συστήνεται «σε προαιρετική πάντοτε βάση, [οι μαθητές να] μπορούν να αναλάβουν την προετοιμασία μιας παράστασης τραγωδίας ή άλλου θεατρικού έργου, στο πλαίσιο εμπράγματης σπουδής της θεατρικής διάστασης και της σκηνικής οικονομίας των διδασκόμενων δραματικών έργων».

Οι προηγούμενες συστάσεις προϋποθέτουν την ολοκλήρωση της διδασκαλίας, η οποία, ωστόσο, δύσκολα στην πράξη ολοκληρώνεται, λόγω έλλειψης επαρκούς διδακτικού χρόνου. Το αποτέλεσμα είναι οι μαθητές όχι μόνο να αγνοούν βασικές

συνιστώσες εξέλιξης και τροπής του περιεχομένου και της μορφής του τραγικού έργου, αλλά και να στερούνται την απόλαυσή του στη συνολικότητα/ καθολικότητά του, στο βαθμό που οι συντελεστές και τα θεατρικά σημεία της παράστασης με τους θεατές συγκροτούν ένα αδιάσπαστο όλον (Τσαρμποπούλου, 2000: 302). Το προκείμενο σενάριο, καθώς τοποθετεί την παρακολούθηση και την κρίση της θεατρικής παράστασης στην αρχή της διδασκαλίας, μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας της Εισαγωγής, φέρνει την «παραστασιακή» εκδοχή της τραγωδίας από το περιθώριο στο κέντρο της διδασκαλίας. Έτσι, εφαρμόζει τόσο τις αδρανείς ως προς την εφαρμογή τους διατυπώσεις της [σκοποθεσίας](#) που αναφέρονται στη θεατρική της διάσταση όσο και τις σχετικές υποδείξεις για σύνταξη μιας παρουσίασης θεατρικής παράστασης, οι οποίες υπάρχουν τόσο στο [σχολικό εγχειρίδιο](#) της Έκφρασης – Έκθεσης Β΄ Λυκείου όσο και στο [εγχειρίδιο αξιολόγησης](#) του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας (1999: 319) για το ίδιο μάθημα.

Επιπρόσθετα, η πρόταξη της βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης στην αρχή της διδασκαλίας δεν αντιδιαστέλλει τη θεατρικότητα έναντι της κειμενικότητας (Tarlin, 1996), αλλά υποστηρίζει επαγωγικά την ενίσχυση της κατανόησης της δεύτερης μέσω της πρώτης. Δάσκαλος και μαθητές, στο πλαίσιο της ερμηνείας του κειμένου, έχουν τη δυνατότητα να προβούν σε συγκρίσεις μεταξύ του γραπτού κειμένου και της θεατρικής του απόδοσης και να συζητήσουν ιστορικές, πολιτιστικές και καλλιτεχνικές παραμέτρους του έργου όσον αφορά την παραγωγή και την πρόσληψή του. Δημιουργούνται, έτσι, ασφαλέστερες προϋποθέσεις για την ενεργητικότερη εμπλοκή των μαθητών στη σύλληψη και τη διαμόρφωση της προσωπικής τους έκφρασης όσον αφορά τη σημασία και το νόημα του έργου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Το σενάριο αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχουν σήμερα τα ψηφιακά οπτικά μέσα και οι τεχνολογίες του διαδικτύου ως προς τις πολύτροπες αναπαραστατικές εκδοχές (κινούμενες και ακίνητες) των γραμμικών κειμένων. Σε θεωρητικό επίπεδο, οι δυνατότητες αυτές, μετασχηματίζοντας τη διεπιφάνεια χρήσης του υπολογιστή σε

θέατρο, όπως εύστοχα έχει επισημάνει η Laurel στην κλασική της μελέτη *Computers as Theatre* (1993: 36 κ.ε.), δε διαρρηγνύουν τόσο τις παραδοσιακές μας σχέσεις με τα κείμενα όσο αναδεικνύουν τις παραγνωρισμένες οπτικές/εικονιστικές τους διαστάσεις που ανάγονται στην ελληνική αρχαιότητα. Οι μαθητές, ενόψει της ανάγνωσης του κειμένου της «Αντιγόνης», προσλαμβάνουν μια εκδοχή βιντεογραφημένης παράστασης ακούγοντάς το και βλέποντάς το ως σύγχρονοι θεατές.

Το οπτικό μέσο που χρησιμοποιείται εδώ, το βίντεο, λειτουργεί ως *προκαταβολικός οργανωτής* “advance organizer”: ως, δηλαδή, σχετικό και κατάλληλα προσαρμοσμένο εποπτικό μέσο, που εισάγεται ενόψει της διδασκαλίας νέου κειμενικού υλικού, με σκοπό να διευκολύνει την πληρέστερη κατανόησή του (Ausubel, et al. 1978: 170-171). Δεν αγνοείται, ωστόσο, ότι το βίντεο έχει τον δικό του κώδικα και ότι, κατ’ επέκταση, η «γλώσσα» που χρησιμοποιείται στη βιντεογραφημένη «Αντιγόνη» δεν μπορεί να μελετηθεί με την ίδια «γραμματική» της θεατρικής παράστασης. Η άσκηση των μαθητών με τη «γλώσσα» του και τις τεχνικές, μέσω των οποίων το αρχαίο έργο παριστάνεται, δεν απασχολεί συστηματικά στο σενάριο αυτό. Υπενθυμίζεται, ωστόσο, από τον εκπαιδευτικό στους μαθητές, όπου και όταν χρειάζεται κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των δραστηριοτήτων, ότι χρησιμοποιούν έναν υβριδικό πόρο, το βίντεο, το οποίο δεν μπορεί να υπολογιστεί το ίδιο ως μέσο (με την κυριολεκτική σημασία του όρου) αλλά ότι λειτουργεί ως όχημα άλλων μέσων (Willems, 2007: 36), όπως είναι στην προκειμένη περίπτωση η θεατρική παράσταση της «Αντιγόνης».

Το γεγονός, βέβαια, ότι το βίντεο δεν είναι ένα πλήρες και εντελώς ανεξάρτητο μέσο (όπως λ.χ. η κινηματογραφική ταινία, η θεατρική παράσταση ή μια τηλεοπτική σειρά) δε σημαίνει ότι ο ανώνυμος σκηνοθέτης δεν έχει, με τις επιλογές του, «κρύψει» όψεις της θεατρικής παράστασης, εφόσον εστιάζει κάθε φορά σε συγκεκριμένους ηθοποιούς ή σε μέρη της σκηνής, κατευθύνοντας με αυτόν τον τρόπο την προσοχή του θεατή σε συγκεκριμένα σημεία. Οι μαθητές, έτσι, προειδοποιούνται στο σενάριο για το ότι η κάμερα δείχνει λιγότερα από ό,τι μπορεί να δει το μάτι του

θεατή στη θεατρική παράσταση της «Αντιγόνης». Επίσης, ότι ο τεχνολογικός εξοπλισμός που χρησιμοποιείται στη λήψη και την επεξεργασία της συγκεκριμένης βιντεογραφημένης παράστασης επηρεάζει καθοριστικά την τεχνική της ποιότητα και αρτιότητα, κατ' επέκταση και την αποτελεσματική της πρόσληψη από τους θεατές.

Παρά τα αναπόφευκτα μειονεκτήματα που έχει η παρακολούθηση της βιντεογραφημένης «Αντιγόνης» έναντι της θεατρικής της παράστασης, τα οφέλη από την αξιοποίησή της στο σενάριο είναι εν δυνάμει αρκετά: ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει τον έλεγχο της βιντεογραφημένης παράστασης, κινώντας την μπρος - πίσω ή σταματώντας την εξέλιξή της, για να συνεχίσει την παρακολούθησή της αργότερα, όποτε και όπου ο ίδιος επιθυμεί. Ο έλεγχος αυτός, όταν δεν είναι μηχανιστικός, δίνει την πρόσθετη δυνατότητα στους μαθητές να αναλύσουν ακριβέστερα την παράσταση ή να τη μελετήσουν συστηματικότερα στις λεπτομέρειές της. Η λειτουργία, εξάλλου, της βιντεογραφημένης παράστασης στη διδασκαλία μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά ευλύγιστη, έναντι της μονιμότητας της θεατρικής της εκδοχής, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να προσθέσουν τη δική τους ερμηνεία στο ούτως ή άλλως ρευστό νόημά της. Ο συνδυασμός ολόκληρης, πρώτα, της βιντεογραφημένης παράστασης με την αποσπασματική, στη συνέχεια, παρακολούθησή της, στο εσωτερικό των ομάδων των μαθητών, σκοπό έχει την υπέρβαση των σχετικών ερευνητικών διλημμάτων όσον αφορά την αξιοποίηση του βίντεο γενικότερα στη διδασκαλία (King, 2002: 513-514 / Seferoğlu, 2008: 2).

Ως προς το συνεργατικό περιβάλλον παραγωγής λόγου, το Wiki, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να κρίνουν μία ανάμεσα σε πολλές άλλες αναπαραστατική εκδοχή της τραγωδίας. Τα Wikis προσφέρονται κατεξοχήν για το συνεργατικό γράψιμο και τη διδασκαλία του, εξαιτίας δύο εγγενών χαρακτηριστικών τους: την απλότητα και την ευλυγισία τους (Meishar-Tal & Gorsky, 2010 / Kessler, 2009 / Lundin, 2008: 435). Με βάση το πρώτο χαρακτηριστικό, την απλότητα, παρέχεται η δυνατότητα στους μαθητές να δομήσουν οι ίδιοι τόσο τον τρόπο της κειμενικής τους εργασίας όσο και το πώς θα λειτουργήσει το ίδιο το Wiki, προσαρμόζοντας έτσι τους

δύο αυτούς τρόπους στις δικές τους καταστασιακές ανάγκες, τα στίλ μάθησης και γραψίματος. Όσο για την ευλυγισία, το Wiki συμβάλλει στη δημιουργία συνεργατικών καταστάσεων στο γράψιμο, επιτρέποντας στα μέλη των ομάδων να διαπραγματευτούν τους διαμοιρασμένους χώρους, που βασίζονται στις απαιτήσεις του προκειμένου σεναρίου (Kittle & Hicks, 2009). Παράλληλα, στον βαθμό που οι συνεργαζόμενοι μαθητές χρειάζεται να διαπραγματευτούν τους διαμοιρασμένους χώρους και να συμφωνήσουν για τις διαδικασίες προκειμένου να κάνουν το σύστημα να δουλέψει, παίρνουν τις δικές τους αποφάσεις και νιώθουν υπεύθυνοι για το κείμενο που γράφουν. Η εν δυνάμει συμβολή, κατ' επέκταση, του Wiki στην αρχή της *αυτόνομης γλωσσικής μάθησης* είναι σημαντική (Kessler, 2009: 81).

Τέλος, οι μαθητές, καθώς έχουν τη δυνατότητα στο σενάριο να προσθέτουν, να τροποποιούν ή να διαγράφουν περιεχόμενα των κειμένων τους στο Wiki, μπορούν να διαμοιραστούν με πιο ισότιμο τρόπο τα κείμενα από ό,τι συμβαίνει στην παραδοσιακή τάξη, όπου, κατά κανόνα, ο δάσκαλος παρέχει τα υπό εξέταση κείμενα και οι μαθητές, προφορικά ή γραπτά, απαντούν (Lundin, 2008: 443-445). Αυτή η εντελώς «ανοιχτή» δομή του Wiki δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές, υπερβαίνοντας τους παραδοσιακούς τύπους γραψίματος, να διεπιδράσουν με κριτικό τρόπο στην εκπόνηση των συνεργατικών τους δραστηριοτήτων και να αναστοχαστούν το κείμενο που παράγουν (Lundin, 2008: 437-438, 440). Κατ' επέκταση, όπως χαρακτηριστικά σημειώνουν οι Maxwell & Felczak (2011: 103), αν είναι να πάρουμε την ιδέα της κονστρουκτιβιστικής μάθησης στα σοβαρά, το Wiki, επιτρέποντας τη συνδιαμόρφωση των κειμένων, βοηθάει τους μαθητές να συγκροτήσουν μια *κοινότητα έρευνας* “community inquiry”.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Σοφοκλέους, *Τραγωδία Β' Λυκείου Γενικής Παιδείας*: [«Αντιγόνη»](#)

[«Έκφραση - Έκθεση Β' Λυκείου](#)

[Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό](#)

Βίντεο

[«Αντιγόνη»](#) του Σοφοκλή, Εθνικό Θέατρο, Κεντρική Σκηνή 1995, μετάφραση: Μίνως Βολανάκης, σκηνοθεσία: Μίνως Βολανάκης, μουσική: Μίκης Θεοδωράκης, σκηνογραφία: Μίνως Βολανάκης - Νίκος Κασαπάκης [πηγή: Ψηφιοποιημένο Αρχείο Εθνικού Θεάτρου]

[«Αντιγόνη»](#) του Σοφοκλή, Εθνικό Θέατρο, Κεντρική Σκηνή, 2002, μετάφραση: Νίκος Παναγιωτόπουλος, σκηνοθεσία: Νικαίτη Κοντούρη, σκηνογραφία: Γιώργος Πάτσας. [πηγή: YouTube].

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α΄ Φάση: Προβολή της βιντεογραφημένης «Αντιγόνης» σε ολομέλεια

Δραστηριότητα 1^η: Σύσταση της θεατρικής παράστασης

Στην τάξη ο εκπαιδευτικός εισάγει τους μαθητές σε βασικά χαρακτηριστικά της θεατρικής παράστασης της [«Αντιγόνης»](#) από το Εθνικό Θέατρο το 1995 σε σκηνοθεσία Μ. Βολανάκη. Επειδή το υλικό αυτό της παράστασης του Εθνικού Θεάτρου πρόκειται να το αξιοποιήσουν οι μαθητές στις δραστηριότητες τους, η σύσταση των στοιχείων της παράστασης γίνεται από τον εκπαιδευτικό με απευθείας διαχείριση της σχετικής ιστοσελίδας. Η παρουσίαση μοιράζεται: α) σε όσα προηγούνται της παράστασης -αντιπροσωπεύεται με τα στοιχεία της ιστοσελίδας «Πρόγραμμα» και μέρος των «Δημοσιευμάτων» β) στην ίδια την παράσταση - δηλώνεται με τα στοιχεία «Θεατρικό έργο», «Συντελεστές», «Διανομή», «Τόπος και Χρόνος» και γ) σε όσα ακολουθούν την παράσταση, όπου και οι δημοσιευμένες στον Τύπο κριτικές στα «Δημοσιεύματα». Ο εκπαιδευτικός δίνει ιδιαίτερη έμφαση στους «Συντελεστές», τη «Διανομή», στον «Τόπο και Χρόνο» και τις κριτικές στα «Δημοσιεύματα». Τα στοιχεία αυτά μπορούν να αξιοποιήσουν οι μαθητές στις επόμενες δραστηριότητές τους. Στο πλαίσιο της σύστασης αντιμετωπίζονται τυχόν απορίες των μαθητών, που κρατούν σημειώσεις.

Στην εφαρμογή, κατά τη δραστηριότητα αυτή, προτιμήθηκε η παράσταση της Επιδάουρου του 2002 ([Αντιγόνη, παράσταση Επιδάουρου 2002](#)). Η επιλογή

συνδυάστηκε με το κείμενο από την Έκφραση – Έκθεση Β΄ Λυκείου του Δανιήλ Ιακώβ ([Δ. Ι. Ιακώβ, Η πολιτική διάσταση των «Ευμενίδων» του Αισχύλου](#)), συζητήθηκε η θεατρική παράσταση ως μοναδικό και ανεπανάληπτο γεγονός ακόμα και σήμερα. Παράλληλα, διδάχθηκε η Εισαγωγή του βιβλίου σχετικά και με τα μέρη του θεάτρου από την κάτοψη του αρχαίου θεάτρου της Επιδαύρου ([Εισαγωγή, Το αρχαίο θέατρο](#)). Τέλος, η παράσταση κρίθηκε καταλληλότερη, γιατί είχε καλύτερη ποιότητα εικόνας και ήχου.

Δραστηριότητα 2^η: Παρακολούθηση βίντεο

Στη δραστηριότητα αυτή, οι μαθητές παρακολουθούν στην τάξη ολόκληρη τη βιντεογραφημένη παράσταση της [«Αντιγόνης»](#). Ο εκπαιδευτικός έχει φροντίσει να συνδέσει τα [επτά αποσπάσματα](#) της παράστασης του Εθνικού σε ένα βίντεο, ώστε να μη διασπάται η παρακολούθησή της από τους μαθητές¹: Στο σενάριο ο εκπαιδευτικός έχει κατεβάσει από την ιστοσελίδα του Εθνικού, με τον Real Player, τα [επτά αποσπάσματα](#) στον υπολογιστή του, και τα έχει μετατρέψει, στη συνέχεια, σε μια μορφή συμβατή προς επεξεργασία στο Windows Live Movie Maker, όπου ενώνει όλα τα αποσπάσματα. Τέλος, ανεβάζει το ενιαίο βίντεο στον προσωπικό του Google Drive και από εκεί, αντιγράφοντας τον κώδικά του, αναρτά ολόκληρη τη βιντεογραφημένη παράσταση σε ειδική σελίδα στο Wiki του μαθήματος. Από τη σελίδα αυτή του Wiki γίνεται η προβολή της βιντεογραφημένης παράστασης στους μαθητές.

Επισημαίνω τις δυσκολίες που αντιμετώπισα στο να επεξεργαστώ τα βιντεοσκοπημένα αρχεία του Εθνικού Θεάτρου: Το υλικό ανοίγει με browser τον Internet Explorer, τα αποσπάσματα δεν κατέβαιναν με τον Real Player αλλά με το πρόγραμμα GetASFSteam 2.2.0.6d4.

Δραστηριότητα 3^η: Συζήτηση

¹ Αποφεύχθηκε η απευθείας χρήση του βίντεο από το [YouTube](#), δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνει ολόκληρη τη θεατρική παράσταση της «Αντιγόνης».

Με κατευθυντήριες ερωτήσεις του εκπαιδευτικού, οι μαθητές εκφράζονται ελεύθερα και προφορικά, διατυπώνοντας τις εντυπώσεις και τις πρώτες εκτιμήσεις τους από την παρακολούθηση της βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης. Παράλληλα, οι μαθητές ανακαλούν και εφαρμόζουν, μέσω των ερωτήσεων του εκπαιδευτικού, τις θεωρητικές γνώσεις που έχουν για το αρχαίο θέατρο, το δράμα και την τραγωδία από την [Εισαγωγή](#) του σχολικού εγχειριδίου.

Οι δραστηριότητες της φάσης αυτής εξελίσσονται σε τρεις διδακτικές ώρες.

Β' Φάση: Συνεργατική παραγωγή λόγου

Δραστηριότητα 1^η: Συγκρότηση ομάδων εργασίας

Στο εργαστήριο πληροφορικής ο εκπαιδευτικός, διαχειριζόμενος σελίδες του Wiki του μαθήματος, εξηγεί στους μαθητές τις δραστηριότητες και πώς θα τις επιτελέσουν. Οι είκοσι τέσσερις (24) μαθητές του τμήματος Β1 χωρίζονται σε έξι (6) ομάδες. Οι ομάδες αυτές θα παρακολουθήσουν πρώτα και θα διατυπώσουν ύστερα συνεργατικά, στο Wiki του μαθήματος, σχόλια - κρίσεις για τα επόμενα μέρη της θεατρικής παράστασης της «Αντιγόνης» του Εθνικού,² την οποία παρακολούθησαν προηγουμένως ολόκληρη στην ολομέλεια:

- **Ομάδα 1^η:** παρακολουθεί και διατυπώνει σχόλια - κρίσεις για τον Πρόλογο, την Πάροδο και το Α' Επεισόδιο.
- **Ομάδα 2^η:** παρακολουθεί και διατυπώνει σχόλια - κρίσεις για το Α' Στάσιμο και το Β' Επεισόδιο.
- **Ομάδα 3^η:** παρακολουθεί και διατυπώνει σχόλια - κρίσεις για το Β' Στάσιμο και το Γ' Επεισόδιο.
- **Ομάδα 4^η:** παρακολουθεί και διατυπώνει σχόλια - κρίσεις για το Γ' Στάσιμο και τον Κομμό (Δ' Επεισόδιο).
- **Ομάδα 5^η:** παρακολουθεί και διατυπώνει σχόλια - κρίσεις για το Δ' Στάσιμο και το Ε' Επεισόδιο.

² Τηρούνται στο σενάριο οι τίτλοι των [επτά αποσπασμάτων](#) του Εθνικού. Ο Πρόλογος, ωστόσο, έχει ενωθεί με την Πάροδο και το Α' Επεισόδιο.

- **Ομάδα 6^η:** παρακολουθεί και διατυπώνει σχόλια - κρίσεις για το Ε΄ Στάσιμο και την Έξοδο.

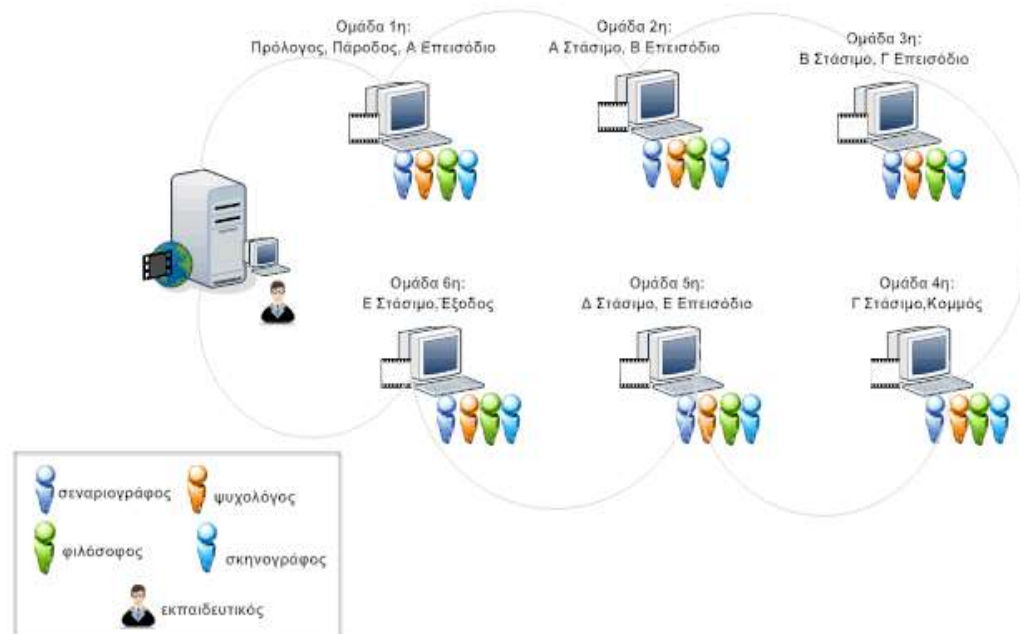
Κάθε ομάδα αποτελείται από τέσσερα μέλη. Στο εσωτερικό, λοιπόν, κάθε τετραμελούς ομάδας καθορίζονται οι εξής ρόλοι [Εικόνα 2]:

- α) **Οι σεναριογράφοι:** σχολιάζουν - κρίνουν τον τρόπο με τον οποίο δραματοποιείται στη βιντεογραφημένη θεατρική παράσταση ο μύθος - υπόθεση του έργου.
- β) **Οι ψυχολόγοι:** σχολιάζουν - κρίνουν το ήθος - χαρακτήρα των προσώπων που αναδεικνύουν οι ηθοποιοί με τη θεατρική τους υπόκριση.
- γ) **Οι φιλόσοφοι:** σχολιάζουν - κρίνουν τα διανοήματα - ιδέες που αναδύονται μέσα από την υπόκριση των ηθοποιών.
- δ) **Οι σκηνογράφοι:** σχολιάζουν - κρίνουν το σύνολο των στοιχείων (τόν τῆς ὄψεως κόσμον) με τα οποία «θεατρικοποιείται» η τραγωδία (σκηνοθεσία, υπόκριση, σκηνογραφία, αντικείμενα και ενδυμασία των ηθοποιών).

Οι μαθητές, στο πλαίσιο της παρουσίασης του έργου τους, εντάσσονται στις ομάδες τους αναλαμβάνοντας, παράλληλα, τους ρόλους τους. Σε κάθε ομάδα ορίζεται ένας συντονιστής, που έχει τον έλεγχο των εργασιών στο εσωτερικό των ομάδων.

Τα [αποσπάσματα](#) της παράστασης έχουν αποσπαστεί από την ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου και έχουν αναρτηθεί σε σελίδες του Wiki με τον τρόπο που περιγράφηκε προηγουμένως. Ο εκπαιδευτικός κατεβάζει με τον Real Player στον υπολογιστή του τα αποσπάσματα, τα φορτώνει, στη συνέχεια, στον Google Drive και, με αντιγραφή του κώδικά τους, τα αναρτά σε ειδικές σελίδες του Wiki του μαθήματος. Στο κάτω μέρος της σελίδας του Wiki, όπου υπάρχουν τα αποσπάσματα της παράστασης, οι μαθητές θα συντάξουν, με βάση σχετική οδηγία του εκπαιδευτικού, τις πρώτες εντυπώσεις τους για τη θεατρική παράσταση. Ο τίτλος σε κάθε τμήμα του βίντεο λειτουργεί ως υπερδεσμός, που βγάζει στο αρχείο του Εθνικού Θεάτρου για την παράσταση της [«Αντιγόνης» \(1995\)](#). Ο εκπαιδευτικός δείχνει τα αναρτημένα στο Wiki βιντεογραφημένα αποσπάσματα στους μαθητές, τα οποία τους

κατευθύνουν στις ειδικές σελίδες, όπου και θα συντάξουν τα πρώτα μικροκείμενά τους. Οι μαθητές εξοικειώνονται με τα σχετικά περιεχόμενα στο Wiki.

Εικόνα 2: Ρόλοι στο εσωτερικό των έξι ομάδων

Η προηγούμενη δραστηριότητα εξελίσσεται σε μία διδακτική ώρα.

Το τμήμα που ανέλαβα αριθμεί δεκαοκτώ (18) μαθητές. Έτσι, χώρισα πέντε (5) ομάδες, τρεις (3) με τέσσερα μέλη και δύο (2) με τρία. Άφησα τα αποσπάσματα ως έχουν στη σελίδα του Εθνικού, δηλ. επτά και έκανα δύο μεικτές ομάδες που ανέλαβαν μια περιληπτική παρουσίαση των δύο τελευταίων μερών.

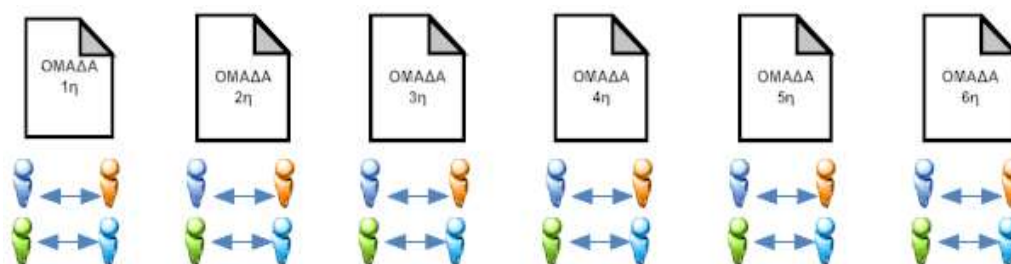
Δραστηριότητα 2^η: Παρακολούθηση βίντεο με γράψιμο

Τα τέσσερα μέλη των έξι ομάδων, ακολουθώντας σχετική οδηγία του εκπαιδευτικού, παρακολουθούν πρώτα και διατυπώνουν ύστερα τα σχόλια - κρίσεις τους για τα μέρη της θεατρικής παράστασης που τους αναλογούν στις σελίδες του Wiki, όπως έχει καθοριστεί στην αμέσως προηγούμενη δραστηριότητα. Τα κείμενα που παράγουν στο συγγραφικό αυτό στάδιο οι μαθητές δεν είναι οριστικά, αλλά αποτελούν ένα είδος «πρόβας» και επιδέχονται διορθώσεις και βελτιώσεις.

Δραστηριότητα 3^η: Αλληλοδιόρθωση

Στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές, ακολουθώντας υποδείξεις του εκπαιδευτικού, διορθώνουν τα σχόλια - κρίσεις τους για τα μέρη της βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης. Η διόρθωση εξελίσσεται στο εσωτερικό των ομάδων ανά ζεύγη, με βάση το επόμενο σχήμα [Εικόνα 3]: ο σεναριογράφος διορθώνει το κείμενο του ψυχολόγου και αντίστροφα· ο φιλόσοφος διορθώνει το κείμενο του σκηνογράφου και αντίστροφα.

Εικόνα 2: Ομάδες αλληλοδιόρθωσης

Κατά την αλληλοδιόρθωση των κειμένων, συμπληρώνεται από τους διορθωτές - μαθητές το πλαίσιο *describe your changes*, που βρίσκεται στο κάτω μέρος της σχετικής σελίδας του Wiki, ώστε τα μέλη της ομάδας που δέχονται τις αλλαγές να έχουν τη δυνατότητα από το *Page History* όχι μόνο να τις βλέπουν, αλλά και να τις κατανοούν. Ο εκπαιδευτικός παρακολουθεί, μέσω της λειτουργίας *Page History* του Wiki, τις διορθώσεις στις οποίες προβαίνουν οι μαθητές και τις σημειώνει. Εξάλλου, ο εκπαιδευτικός ειδοποιείται αυτόματα στο ηλεκτρονικό του ταχυδρομείο για τις εκάστοτε αλλαγές που συμβαίνουν στο σύστημα από τους μαθητές του.

Δραστηριότητα 4^η: Βελτίωση των κειμένων

Στη δραστηριότητα αυτή τα μέλη των ομάδων που έχουν δεχτεί διορθώσεις βλέπουν από το *Page History* το διορθωτικό σχόλιο που τους έγινε. Στη συνέχεια, ενεργοποιώντας το κουμπί *Compare* μπορούν να συγκρίνουν το δικό τους κείμενο με το κείμενο της προτεινόμενης διόρθωσης. Έτσι, επανεξετάζουν το κείμενό τους, αποδεχόμενοι ή και απορρίπτοντας, εν μέρει ή εν όλω, τις διορθωτικές προτάσεις. Βελτιώνουν, επομένως, ανάλογα με τις προτεινόμενες διορθώσεις το κείμενό τους.

Οι προηγούμενες δραστηριότητες 2 έως 4 εκτελούνται από τα μέλη των ομάδων στο σπίτι τους. Καθορίζεται οι μαθητές να έχουν ολοκληρώσει όλες τις δραστηριότητες μέχρι την επόμενη συνάντησή τους στην τάξη.

Η 3^η και 4^η δραστηριότητα έγινε συνοπτικά για όλα τα κείμενα που είχαν ήδη γράψει οι μαθητές μέσα στην τάξη, με τη χρήση διαδραστικού πίνακα. Κάθε ομάδα εργασίας ήταν «κλειστή» στο Wiki, επομένως ανέλαβε ένας από κάθε ομάδα να παρουσιάσει και να λάβει υπ' όψιν τυχόν παρατηρήσεις και διορθώσεις. Εδώ συμπεριλήφθηκε και οι δραστηριότητες 1 και 2 της Γ' Φάσης. Διάρκεια 1 ώρα.

Γ' Φάση: Ανατροφοδότηση

Δραστηριότητα 1^η: Κρίσεις - σχόλια του εκπαιδευτικού

Στο εργαστήριο πληροφορικής, ο εκπαιδευτικός εκφράζει τις πρώτες αξιολογικές του κρίσεις για το περιεχόμενο και τη μορφή των κειμένων τα οποία συνεξέτασαν τα μέλη των ομάδων. Συνοπτικά, διατυπωμένες οι κρίσεις αυτές έχουν ενταχθεί ήδη ως σχόλια από τον εκπαιδευτικό στο κάτω μέρος των σελίδων του Wiki όπου οι μαθητές έχουν συντάξει τα κείμενά τους, στο πλαίσιο *Add a comment*. Ο εκπαιδευτικός δεν παρεμβαίνει ως αξιολογητής αλλά ως ένας «τρίτος» αναγνώστης που εκφέρει τη γνώμη του στα κείμενα των μαθητών. Επίσης, με τη «σχολιαστική» παρέμβασή του ο εκπαιδευτικός αποφεύγει να προτείνει πολλές και ετερόκλητες βελτιωτικές προτάσεις που να δημιουργούν σύγχυση στους μαθητές. Οι διατυπώσεις των αξιολογικών κρίσεων - σχολίων, επειδή αποβλέπουν στον επανέλεγχο του κειμένου, εκφράζονται με διακριτικό τρόπο, ώστε να υποκινούν τον αναστοχασμό των μαθητών και να αποτρέπουν την αποθάρρυνση των μαθητών.

Δραστηριότητα 2^η : Επανέλεγχος των κειμένων από τους μαθητές

Στη δραστηριότητα αυτή τα μέλη των ομάδων αντιδρούν στις κρίσεις - σχόλια του εκπαιδευτικού. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους με τη γνώμη του «τρίτου» αναγνώστη - κριτή και να διατυπώσουν απορίες, στις οποίες απαντά ο εκπαιδευτικός. Προβαίνουν στον τελικό επανέλεγχο

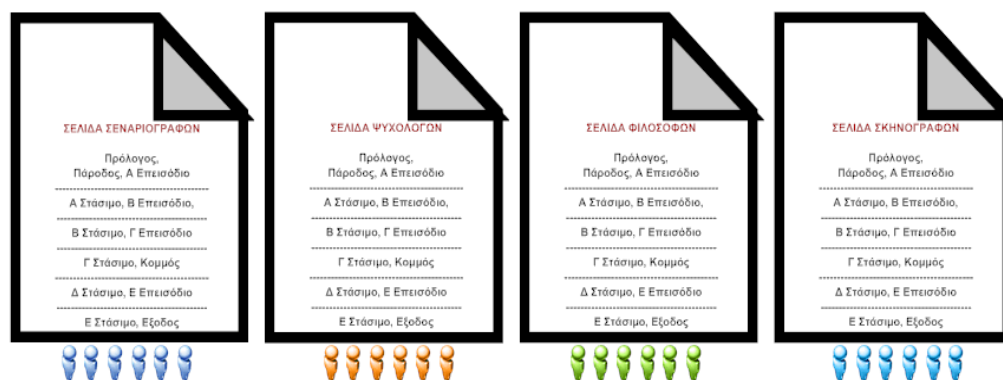
των κειμένων τους, έχοντας λάβει σαφείς υποδείξεις για τις αλλαγές στις οποίες προβαίνουν.

Οι δύο προηγούμενες δραστηριότητες εξελίσσονται σε δύο διδακτικές ώρες.

Δ' Φάση: Σύνδεση κειμένων στις ομάδες «ειδικών»

Δραστηριότητα 1^η: Διαμόρφωση κειμένων

Στο εργαστήριο πληροφορικής, τα μέλη των έξι αρχικών ομάδων ανασυντίθενται συγκροτώντας τέσσερις ομάδες «ειδικών»: α) σεναριογράφων β) ψυχολόγων γ) φιλοσόφων δ) σκηνογράφων. Κάθε ομάδα «ειδικών» θα τοποθετήσει τα σχόλια - κρίσεις που ήδη έχει συντάξει σε μία νέα ξεχωριστή σελίδα του Wiki. Οι σελίδες αυτές περιέχονται σε διαμορφωμένο στο Wiki φάκελο από τον εκπαιδευτικό. Επομένως, σε τέσσερις ξεχωριστές σελίδες του Wiki θα φιλοξενηθούν τώρα τα έξι κείμενα των σεναριογράφων, των ψυχολόγων, των φιλοσόφων, και των σκηνογράφων. Οι ομάδες «ειδικών» μεταφέρουν τα κείμενά τους στις νέες σελίδες του Wiki, τοποθετώντας τα με τη σειρά που αντιστοιχούν στα έξι μέρη της θεατρικής παράστασης [Εικόνα 4]:

Εικόνα 4: Τέσσερις σελίδες στο Wiki με τα έξι κείμενα των «ειδικών»

Η προηγούμενη δραστηριότητα εξελίσσεται σε μία διδακτική ώρα.

Δραστηριότητα 2^η: Βελτίωση κειμένων

Στη δραστηριότητα αυτή οι ομάδες «ειδικών» επεξεργάζονται τα περιεχόμενα των τεσσάρων σελίδων τους (οι σεναριογράφοι τη σελίδα για τη δραματοποίηση του μύθου, οι ψυχολόγοι τη σελίδα για το ήθος - χαρακτήρα των ηθοποιών, οι φιλόσοφοι

για τις ιδέες του έργου και οι σκηνογράφοι για τη σκηνική παράστασή του), ώστε αυτά να αποκτήσουν συνοχή και συνεκτικότητα. Επίσης, καθώς τώρα οι ειδικοί έχουν μπροστά τους τις κρίσεις των συμμαθητών τους μπορούν να αναθεωρήσουν/βελτιώσουν τα κείμενά τους.

Δραστηριότητα 3^η: Ένωση κειμένων

Στη δραστηριότητα αυτή οι ομάδες «ειδικών» συγκροτούν τις τέσσερις διαφορετικές σελίδες τους σε μία. Προκύπτει έτσι ένα κείμενο με τέσσερις κατά σειρά ενότητες (τον μύθο, το ήθος, τη διάνοια, την όψη) [Εικόνα 5], το οποίο θα απαρτίσει το κύριο μέρος της παρουσίασης της θεατρικής παράστασης.

Εικόνα 5: Σελίδα στο Wiki με τις τέσσερις ενότητες της Παρουσίασης της «Αντιγόνης».

Οι δραστηριότητες 2 και 3 εκτελούνται από τους μαθητές εξ αποστάσεως, στο σπίτι. Τις ολοκληρώνουν μέχρι τη νέα συνάντησή τους στην τάξη.

Ε' Φάση: Έκδοση της παρουσίασης

Δραστηριότητα 1^η: Τελική επιμέλεια της παρουσίασης

Στο εργαστήριο πληροφορικής οι μαθητές εργάζονται στο πλαίσιο των αρχικών τους έξι ομάδων. Σε προδιαμορφωμένο από τον εκπαιδευτικό ψηφιακό έγγραφο οι ομάδες

αναλαμβάνουν την τελική επιμέλεια των επόμενων μερών της θεατρικής παρουσίασης:

1. Η 1^η ομάδα συμπληρώνει τα προκαταρκτικά στοιχεία της παρουσίασης (τίτλο θεατρικού έργου, συγγραφέας, σκηνοθέτης, τόπος και χρόνος παράστασης, όνομα κριτικού).
2. Η 2^η ομάδα συντάσσει την εισαγωγική και την επιλογική παράγραφο της παρουσίασης.
3. Η 3^η ομάδα προβαίνει στην τελική επεξεργασία της παρουσίασης, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τις ομάδες «ειδικών».
4. Η 4^η ομάδα τοποθετεί στην παρουσίαση ένα τίτλο και πλαγιότιτλους στις τέσσερις ενότητες της παρουσίασης - κριτικής (τον μύθο, το ήθος, τη διάνοια και την όψη).
5. Η 5^η ομάδα τοποθετεί στην παρουσίαση τρεις φωτογραφίες από την θεατρική παράσταση με δύο λεζάντες.
6. Η 6^η ομάδα τοποθετεί, όπου κρίνει αυτή αναγκαίο, υπερσυνδέσμους.

Η δραστηριότητα αυτή εξελίσσεται σε δύο διδακτικές ώρες.

Δραστηριότητα 2^η: Έκδοση της παρουσίασης

Στη δραστηριότητα αυτή ο εκπαιδευτικός αναρτά την παρουσίαση στο ιστολόγιο της τάξης. [[ΓΕΝΝΑΔΕΙΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ](#) → ΥΛΙΚΟ Β ΛΥΚΕΙΟΥ → [Παρουσίαση «Αντιγόνης»](#)].

Αξιολόγηση:

Με το τέλος του σεναρίου, οι μαθητές αξιολογούνται από τον εκπαιδευτικό με ρουμπρίκα που περιλαμβάνει κριτήρια ανταπόκρισης στα προϊόντα μάθησης (ανά ομάδα) και τη διαδικασία μάθησης (ανά μαθητή), [βλ. τον επόμενο πίνακα].

Πίνακας: Ρουμπρίκα αξιολόγησης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ευρωπαϊκό	ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ	ΜΕΤΡΙΑ ΕΠΙΔΟΣΗ	ΧΑΜΗΛΗ ΕΠΙΔΟΣΗ	ΒΑΘΜΟΙ
		3	2	1	
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ	Ορθότητα κρίσεων	Τα μέλη της ομάδας διατύπωσαν σωστές και τεκμηριωμένες κρίσεις-εντυπώσεις (κατά 80-100%)	Τα μέλη της ομάδας διατύπωσαν σωστές και τεκμηριωμένες κρίσεις-εντυπώσεις (κατά 50-80%)	Τα μέλη της ομάδας διατύπωσαν σωστές και τεκμηριωμένες κρίσεις-εντυπώσεις σε ποσοστό κάτω του 50%	
	Πληρότητα	Τα μέλη της ομάδας ανταποκρίθηκαν σε όλα (κατά 80-100%) τα ζητούμενα των εργασιών και δραστηριοτήτων	Τα μέλη της ομάδας ανταποκρίθηκαν σε ποσοστό 50-80% στα ζητούμενα των εργασιών και δραστηριοτήτων	Τα μέλη της ομάδας ανταποκρίθηκαν σε ποσοστό κάτω του 50% στα ζητούμενα των εργασιών και δραστηριοτήτων	
	Χρονική διάρκεια ολοκλήρωσης έργου	Τα μέλη της ομάδας ολοκλήρωσαν έγκαιρα (μέσα στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα) τις εργασίες και δραστηριότητές τους	Τα μέλη της ομάδας δεν ολοκλήρωσαν συνεχώς έγκαιρα τις εργασίες και δραστηριότητές τους. Η παραβίαση πάντως του προβλεπόμενου χρονικού ορίου δεν εμπόδιζε σημαντικά την εξέλιξη του έργου	Τα μέλη της ομάδας δεν ολοκλήρωσαν έγκαιρα πολλές από τις εργασίες και δραστηριότητές τους. Η παραβίαση του προβλεπόμενου χρονικού ορίου εμπόδισε σημαντικά την εξέλιξη του έργου	
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ	Συμμετοχή στο Wiki	Ο μαθητής έδειξε προθυμία για συμμετοχή στο Wiki. Πρότεινε τουλάχιστον 2 σημαντικές διορθώσεις (Ενεργητική)	Ο μαθητής έδειξε μερική προθυμία για συμμετοχή στο Wiki. Πρότεινε 1 σημαντική διόρθωση (Μέτρια συμμετοχή)	Ο μαθητής έδειξε αδιαφορία και δεν πρότεινε καμία διόρθωση (Παθητική συμμετοχή)	

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

		συμμετοχή)				
						ΣΥΝΟΛΟ

Στην 5η Φάση οι μαθητές δούλεψαν και τελειοποίησαν τα κείμενά τους σύμφωνα με τα Φύλλα Εργασίας και λαμβάνοντας υπ' όψιν τις διορθώσεις. Τέλος, συζητήθηκε στην τάξη ο βαθμός δυσκολίας του σεναρίου καθώς και η συνέχεια της διδασκαλίας με το επόμενο σενάριο. Για τον λόγο αυτό δεν αξιολόγησα τις εργασίες των μαθητών. Παρουσιάστηκε το βίντεο που δημιούργησε ο μαθητής ο οποίος ανέλαβε τη αρχική σελίδα του Wiki με την οποία παρουσιάσαμε τη δουλειά μας στα υπόλοιπα τμήματα της Β' Λυκείου. Διάρκεια 3 ώρες.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο σενάριο αυτό δε δίνονται Φύλλα Εργασίας (έντυπα ή ηλεκτρονικά) προς συμπλήρωση στους μαθητές. Όλες οι δραστηριότητες εκτελούνται στο περιβάλλον του Wiki. Ο εκπαιδευτικός δίνει εξηγήσεις και οδηγίες προφορικές και γραπτές (στο Wiki) για την πορεία των εργασιών.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να εξελιχθεί με διαφορετικό σχηματισμό των ομάδων, στην ορθόδοξη μορφή της *συνεργατικής συναρμολόγησης* “jigsaw”, και με τον εμπλουτισμό της κατανομής των ρόλων στα μέλη των ομάδων, ώστε να συμπεριληφθούν πρόσθετα μέρη της θεατρικής παράστασης, όπως ο μεταφραστικός λόγος ή και η μουσική. Η μετατόπιση, φυσικά, της εφαρμογής του σεναρίου στο οριστικό πέρας της διδασκαλίας του κειμένου της τραγωδίας, εν είδει συνολικής θεώρησης (Σεράνης, 2009), θα επέβαλε πολλαπλάσιες και πιο συστηματικές δραστηριότητες.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Από τις μέχρι τώρα δραστηριότητες που έχουν εκπονηθεί στο σενάριο αυτό, διαπιστώνεται ότι οι μαθητές συγχέουν εύκολα το κείμενο της «Αντιγόνης» με τη συγκεκριμένη θεατρική της εκδοχή. Δυσκολεύονται, εξάλλου, να διατυπώσουν προσωπικές κρίσεις ή σχόλια επί της θεατρικής παράστασης, επιμένοντας σε περιγραφικού τύπου διατυπώσεις. Η ποιότητα του βίντεο δε βοήθησε αποτελεσματικά

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

συγκεκριμένες ομάδες, όπως αυτή των σκηνογράφων, στη διατύπωση των κρίσεων - σχολίων. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι μαθητές έδειχναν ότι αντιλαμβάνονταν τα ζητούμενα των εργασιών τους, ωστόσο, στην πράξη, διαπιστωνόταν ότι δεν είχαν κατανοήσει τον τρόπο εφαρμογής τους.

Το σενάριο ήταν απαιτητικό αλλά πολύ ενδιαφέρον για τους μαθητές εξαιτίας του οπτικοακουστικού υλικού. Κομβικής σημασίας υπήρξε η παρακολούθηση της παράστασης στην αρχή της χρονιάς, γιατί έτσι καθορίστηκε σημαντικά η διδασκαλία των επιμέρους ενοτήτων στη συνέχεια. Ωστόσο, η πρόθεση να εφαρμόσουν οι μαθητές επάλληλα σενάρια διδασκαλίας από μέρους μου, με έκανε ιδιαίτερα ελαστική σε θέματα αξιολόγησης στο συγκεκριμένο σενάριο. Για τον ίδιο λόγο ακολούθησα πιο συνοπτικά τις δραστηριότητες όσον αφορά την παραγωγή κειμένων και την παρουσίασή τους. Παρ' όλα αυτά οι μαθητές φάνηκε ότι κατανόησαν τους επιδιωκόμενους στόχους και γραμματισμούς και στο τέλος ήταν σε θέση να πουν ένα ομόφωνο «ναι» στη συνέχιση της διδασκαλίας σε περιβάλλον Wiki.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aronson, E. & S. Patnoe. 1997. *The Jigsaw Classroom: Building Cooperation in the Classroom*. New York: Addison Wesley Longman, Inc.

Ausubel, D. P., Novac, J. D. & H. Hanesian. 1978. *Educational Psychology: A Cognitive View*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Carr, T., Morrison, A., Cox, G. & A. Deacon. 2007. "Weathering Wikis: Net - based Learning meets Political Science in a South African University", *Computers and Composition* 24, 266-284.

Dillenbourg, P. 1999. "What do you mean by *collaborative learning*?". Στο P. Dillenbourg (ed.), *Collaborative-Learning: Cognitive and Computational Approaches*. Oxford: Elsevier, 1-19.

Halleran, M. R. 2005. "Tragedy in Performance". Στο R. Bushnell (ed.), *A Companion to Tragedy*. Oxford: Blackwell, 198-214.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Ιακώβ, Δ. 1998. *Η ποιητική της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΚΕΕ). 1999. «Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης». Στο *Αξιολόγηση των μαθητών της Β΄ Λυκείου στη Νεοελληνική Γλώσσα (Έκφραση - Έκθεση)*. Μέρος Β΄. Αθήνα.
<http://www.kee.gr/attachments/file/2044.pdf> [6/12/2012].
- Kessler, G. 2009. "Student Initiated Attention to Form in autonomous Wiki - Based collaborative Writing". *Language Learning and Technology* 13(1), 79-95.
- King, J. 2002. "Using DVD Feature Films in the EFL Classroom". *Computer Assisted Language Learning*, 15(5), 509-523.
- Kittle, P. & T. Hicks. (2009). «Transforming the Group Paper with Collaborative Online Writing». Στο *Pedagogy: Critical Approaches to Teaching Literature, Language, Composition, and Culture* 9, 525-538.
- Κουτσογιάννης, Δ. 1998. *Περιθώρια δημιουργικής αξιοποίησης των ηλεκτρονικών υπολογιστών στη διδασκαλία του γραπτού λόγου: Έρευνα σε μαθητές Α΄ Γυμνασίου*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τομέας Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ.
- Laurel, B. 1993. *Computers as Theatre*. Pennsylvania: Addison - Wesley Longman, Inc.
- Lundin, R. W. 2008. "Teaching with Wikis: Toward a Networked Pedagogy". *Computers and Composition* 25 (4), 432-448.
- Martindale, C. 1993. *Redeeming the Text: Latin Poetry and the Hermeneutics of Reception*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maxwell, J. W. & M. Felczak. 2011. "Success through Simplicity: On Developmental Writing and Communities of Inquiry". Στο R. E. Cummings, & M. Barton (eds.), *Wiki Writing. Collaborative Learning in the College Classroom*. The University of Michigan Press: Ann Arbor, 90-105.
- Mee, E. & H. Foley (eds.). 2011. *Antigone on the Contemporary World Stage*. Classical Presences. Oxford, New York: Oxford University Press.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Meishar–Tal, H. & P. Gorsky. 2010. “Wikis: What Students Do and Do Not Do When Writing Collaboratively”. *Open Learning: The Journal of Open and Distance Learning* 25(1), 25-35.
- Μιχελάκης, Π. 2008. «Η θεατρική πρόσληψη της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας». Στο *Αρχαία ελληνική τραγωδία. Θεωρία και Πράξη*, επιμ. Α. Μαρκαντωνάτος – Χ. Τσαγκάλης. Αθήνα: Gutenberg, 609-635.
- Παπάζογλου, Ε. 2011. «Η διδασκαλία της τραγωδίας στη μέση εκπαίδευση: μερικά ηθικά διδάγματα», *Φιλολόγος* 143, 134-150.
- Rosenblatt, L. 1978. *The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work*. Carbondale and Edwardsville, Illinois: Southern Illinois University Press.
- Seferoplu, G. 2008. “Using feature Films in Language Classes”. *Educational Studies*, 34:1, 1-9.
- Segal, Ch. 1995. *Sophocles’ Tragic World. Divinity, Nature, Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Σεράνης, Π. 2009. «Η διδασκαλία της Αντιγόνης με τη χρήση φιλμ. Προοπτικές και προκλήσεις». *Νέα Παιδεία* 131, 85-99.
- Stahl, G., Koschmann, T., & D. Suthers. 2006. “Computer-Supported Collaborative Learning. An historical perspective”. Στο R. Keith Sawyer (ed.), *The Cambridge Handbook of the Learning Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press, 409- 426.
- Steiner, G. 2001. *Οι Αντιγόνης. Ο μύθος της Αντιγόνης στην λογοτεχνία, τις τέχνες και την σκέψη της Εσπερίας*. Μτφρ. Β. Μάστορης, Αθήνα: Καλέντης.
- Taplin, O. 1996. «Ανοίγοντας την παράσταση κλείνουμε τα κείμενα;» *Ίνδικτος* 5, 141-178.
- Teasley, A. B., & A. Wilder. 1997. *Reel Conversations: Reading Films with Young Adults*. Portsmouth, NH: Heinemann/Boynton Cook.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Τσαρμποπούλου, Α. 2000. «Β΄ Λυκείου - Θέατρο: η τραγική σκηνή». Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο...*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου. Αθήνα: «Τυπωθήτω» - Γ. Δαρδανός, 301-315.
- Wiles, D. 2009. *Το αρχαίο ελληνικό δράμα ως παράσταση. Μια εισαγωγή*. Μτφρ. Ε. Οικονόμου. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Willems, M. 2007. "Video and its Paradoxes". Στο R. Jackson (ed.), *The Cambridge Companion to Shakespeare on Film*. Cambridge: Cambridge University Press, 35-46.